

SINIF İÇİ OLUMSUZ DAVRANIŞLARA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Yrd. Doç. Dr. Refik BALAY

Harran Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Dr. Miraç SAĞLAM

Harran Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZET

Öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, Şanlıurfa ili merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenleri kapsamaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla "Sınıf İçi Olumsuz Davranışlar Anketi" geliştirilmiştir. Örneklem yer alan 321 öğretmenden elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmelerine göre öğretmenler sırasıyla, "karşıdakinin sözünü yarıda kesme" "izinsiz konuşma/fısıldaşma", "derse geç gelme", "izinsiz ayağa kalkma/sınıfta dolaşma" ve "sırada yayılarak oturma" davranışlarının en fazla gözlenen davranışlar olduğunu, buna karşın, "cep telefonu ile meşgul olma", "derste gazete veya magazinler okuma", "derste uyuma", "dersle ilgili olmayan materyaller bulundurma" ve "yerinden erken kalkma/dersten erken ayrılma" davranışlarının ise en az gözlenen davranışlar olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri, onların cinsiyetlerine, yaşlarına, okuldaki hizmet sürelerine ve öğretmenlik alanlarına göre anlamlı şekilde farklılık göstermemiştir. Buna karşın öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri onların eğitim düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılık göstermiştir. Bu bağlamda, ön lisans düzeyinde eğitim almış öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri, lisansüstü eğitim almış olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Bulgulara göre, lisansüstü eğitim almış öğretmenler, sınıf içi olumsuz davranışları "biraz olumsuz" olarak değerlendirirken, ön lisans eğitimi almış öğretmenler, "çok olumsuz" olarak değerlendirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf yönetimi, olumsuz davranış, öğretmen, ilköğretim okulu

THE OPINIONS OF TEACHERS CONCERNING THE NEGATIVE BEHAVIORS IN CLASS

ABSTRACT

This study which aims to investigate the negative behaviors of the students in the classroom, comprises the primary school teachers in the centre of Şanlıurfa. The "Questionnaire of Negative Behaviors in the Classroom" was developed to collect data in the research. The statistical analysis of data which were from 321 teachers in the sample indicated that "interrupting the conversation of others", talking without permission or "whispering", "being late to lesson", "standing up without permission" or "walking around the class" and "sitting spreadingly over the desk" respectively were observed as the most negative behaviours; in addition, "being busy with pocket phone", "reading newspaper or magazines in the class", "sleeping in the class", "presenting materials which are not related with lesson", "leaving his/her seat early" or "leaving the class early" were observed as the least negative behaviors in the classroom. Results showed that the opinions of teachers regarding the negative behaviors in the class were not differentiated according to their genders, ages, school tenures and teaching fields. However, the opinions of teachers were differentiated on the base of their educational level. In this context, teachers who have education at postgraduate level interpreted the behaviors in the class as "slightly negative", on the contrary, those who have education on pregraduate degree evaluated the behaviours of students highly negative".

Key Words: Classroom management, negative behavior, teacher, primary school.

GİRİŞ

Son yıllarda sınıf disiplini ve yönetimi konusunda giderek daha çok araştırma yapıldığı gözlenmektedir. Etkili sınıf yönetiminin temel gereklerinden biri de olumsuz davranışları zayıflatmak ve en aza indirmek, olumlu olanları ise güçlendirmektir. Çocuklar birbirlerinden çok farklı davranışlar gösterirler. Bu davranışlardan bazıları özellikle öğretmenlerin dikkatini çekerken; bazıları da duruma göre istenmeyen türde davranış olarak görünebilir (Bull ve Solity, 1996). Bu durum öğretmenlerin farklı disiplin anlayışlarına da bağlanabilir. Örneğin, bir öğretmene göre öğrenci kendisine soru sorulduğu zaman ayağa kalkarak cevaplamalıdır. Diğer bir öğretmene göre ise önemli olan çocuğun ayağa kalkması değil, soruya doğru cevap vermesidir (Tertemiz, 2000). Öte yandan genellikle olumlu davranışlar gösteren bir çocuk, bazı durumlarda olumsuz davranabilir. Önceden istenmeyen davranışlar gösterdiği bilinen bir çocuk ise belli durumlarda istenen davranışlar sergileyebilir (Bull ve Solity, 1996).

Olumsuz davranışları genellikle sınıf etkinliklerine katılmayan öğrenciler yaratır. Bu öğrenciler, diğer arkadaşlarını da sınıf içi etkinliklerden kopartarak, yanlarına çekmek isterler. Bu tür durumlarda çözüm, istenmeyen davranışın nedenini ortadan kaldırmak ve bu şekilde davranan öğrencileri sınıf etkinliklerine katıcı düzenlemelere başvurmaktır. Yapılacak bir işi olmadığını düşünen ya da yaptığı işi ilginç bulmayan öğrencinin istenmeyen davranışlara yönelmesi doğaldır. Bu durumda ona ilgisini çeken bir iş vermek veya yaptığı işi daha ilginç olanla değiştirmek yararlı olur (Başar, 2001). Bulgular, şehir okullarında görev yapan öğretmenlerin, zamanlarının % 75'ini düzeni sağlama ve disipline, % 25'ini ise eğitim ve öğretime harcadıklarını (Wragg ve Dooley, 1996), öğretmenlerin % 54'ünün, öğrencide gözlenen davranış probleminin sınıftaki öğretimi aksattığını, ilköğretim çağındaki çocukların yaklaşık % 60'ında en az bir davranış probleminin gözlendiğini ortaya koymuştur (Ataman, 2000). Öğrencinin ders dışı olumsuz davranışları, ders veya konu ile ilgili karşılaştığı bir zorluktan da kaynaklanabilir. Böyle durumlarda öğretmen, çocuğun ders dışı davranışına fazla dikkat çekmeden ve gerekli yardımı da sağlayarak onu yeniden derse yöneltebilir (Bull ve Solity, 1996).

Sınıf içinde öğretmenlerin, öğrencilerden yerine getirmelerini istedikleri davranışlara ilişkin düşünceleri çoğu zaman belirsiz ifadelerle başlar. “Sıkı çalışın” veya “diğerlerini rahatsız etmeyin” gibi. Bu ise istenen ve istenmeyen davranışın ne

olduğu konusunda belirsizlikler yaratmaktadır. Öğretmen ve öğrencilerin olumsuz davranışın ne olduğu ve olmadığı konusunda görüş birliği içinde olmaları gerekir. Daha da ötesinde istenen davranışların neler olduğunu bilmek, ödül için de bir fırsat yaratır. Arzulanan davranışlara ilişkin çalışma, bu davranışları içeren bir liste biçiminde tanımlanabilir. Bu davranışlar örneğin, öğretmeni dinlemek, öğretmene bakmak, öğretmenin sorularına cevap vermek, diğerlerini rahatsız etmemek, diğer çocukların kitaplarını yırtmamak, yere düşürmemek veya onları yok etmemek, araç ve gereçleri kötü kullanmamak, yüksek sesle konuşmamak, sıraları gıcırdatmamak veya tekmelememek ve benzerleri biçiminde sıralanabilir (Smith ve Laslett, 1996).

Öğrencinin olumsuz davranışlarının üç nedenden kaynaklanabileceği ileri sürülmektedir. Buna göre, öğrenci nasıl davranacağını bilmediği için olumsuz davranır, bu durumda ona doğru davranışı öğretmek gerekir. İkincisi, öğrenci davranışı bilir, fakat zamanını kestiremez, bu durumda ona uygun zamanın ne olduğunu işaret etmek gerekir. Son olarak, öğrenci davranışı ve zamanını bilir, fakat arasına unuttur. Bu yüzden çoğu zaman yanlış yaptığının farkında değildir. Bu durumda ona, kendini yönetme yollarını öğretmek gerekir (Başar, 2001).

Sınıf İçinde Olumsuz Davranış Türleri

Genel olarak davranış, insanların sergilediği iyi-kötü, doğru-yanlış, faydalı-faydasız, gerekli-gereksiz, fiziksel veya zihinsel hareketler olarak tanımlanabilir. Olumsuz veya istenmeyen davranış ise, duruma veya ortama uygun olmayan, fakat bilinçli olarak yapılan davranışlardır. Buna göre okulda ve sınıfta eğitsel çabalara engel olan davranışların tümü istenmeyen/olumsuz davranış olarak nitelendirilebilir (Sağlam ve diğerleri, 2007, 506).

Araştırma sonuçları gerek dünyada gerekse ülkemizde son yıllarda disiplin sorunlarında bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. 1993 yılında ABD’de yapılan bir araştırma, sınıf ortamında 11 önemli olumsuz davranışın varlığını öne çıkarmıştır. Bu davranışlar önem derecelerine göre; devamsızlık, sınıfa geç gelme, alkol kullanma, sözel olarak küfretme, fiziksel çatışma, vahşilik (vandalizm), uyuşturucu kullanma, hırsızlık yapma, gebe kalma, dersi kesme ve silah taşıma şeklinde sıralanmıştır (Çelik, 2003). Yukarıda sayılan davranışlardan devamsızlık, sınıfa geç gelme ve dersi kesme özellikle sınıf disiplinini bozarken, alkol ve uyuşturucu kullanma, silah taşıma, gebe

kalma ve diğer olumsuz davranışlar büyük ölçüde okul disiplinini tehlikeye düşürmektedir.

Celep (2002) öğrencilerin olumsuz davranışlarını bireysel olanlar, arkadaşları ile ilgili olanlar ve öğretmenle ilgili olanlar şeklinde aktarmaktadır. Buna göre öğrencilerin bireysel olarak en çok gösterdikleri davranışları, derste söz almadan konuşmak, derse hazırlıksız gelmek, nezaket kurallarına uymamak ve başarısızlıkları konusunda sürekli mazeret üretmek şeklinde sıralanırken; arkadaşları ile ilgili istenmeyen davranışları bağlamında en sık gösterdikleri davranışları, arkadaşlarını öğretmene şikayet etme olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğretmenle ilgili olarak en fazla öne çıkardıkları olumsuz davranış ise, öğretmenle sağlıklı iletişim kuramama davranışı olduğu görülmüştür.

Sınıf içi olumsuz davranışlar farklı yer, zaman ve sıklıkta olsa da öğrenme sürecini olumsuz etkilemeleri yönünden benzer özellikler içerirler. Örneğin, tahrik edici hakaretler nedeniyle sürekli kavga, nadiren bir kaç çocuk arasında meydana gelirken, yüksek sesle konuşma veya dersin akışını kesme öğrencilerin sıklıkla yaptığı istenmeyen davranışlar arasında yer almaktadır (Smith ve Laslett, 1996)

Wragg ve Dooley (1996)'in araştırma bulgularına göre en sık görülen olumsuz davranış türleri, gürültülü konuşma, görev dışı davranışlarda bulunma, ilgisiz konuşma, kural dışı yeme-içme ve yanlış zamanda hareket etme olarak sıralanırken; en az sıklıkta meydana gelen davranışların ise, fiziksel müdahale, araç-gereçlere zarar verme, öğretmene itaatsizlik, aldatma ve hakaret olduğu tespit edilmiştir. Aksoy (1999) tarafından yapılan bir araştırma ise, en sık görülen olumsuz davranış türlerini; izin almadan konuşma, verilen görevi yerine getirmeme, kavga, aşırı şekilde bozucu konuşma ve öğretmenin isteklerine uymayı reddetme şeklinde ortaya koymuştur. Bu çerçevedeki istenmeyen davranışlar, genelde dikkat çekme isteği, sıkıntıdan kurtulma ya da yetersizliği kapatma isteğinden kaynaklanır (Smith ve Laslett, 1996).

Diğer yandan, olumsuz davranışların önlenmesine ilişkin olarak öğretmenlerin izlediği yaklaşımlar davranışın türüne göre değişmekle birlikte öğretmenler, genellikle dersten sonra öğrenciyle bireysel olarak konuşma, beden diliyle öğrenciyi uyarma, öğrencinin dikkatini yeniden toplama, davranışını durdurmasını isteme ve öğrenciyi sözlü olarak uyarma tekniklerini kullandıklarını belirtmişlerdir (Aksoy, 1999; Celep, 2002). Bu konuda yapılan bir diğer araştırma sonuçları ise, öğretmenlerin sınıf içi

istenmeyen davranışlara karşı en çok, kuralları hatırlatma, sesli uyarma ve soru sorma tekniklerini kullandıklarını, buna karşın yanına yaklaşma, dokunma, sessizce uyarma, göz teması kurma ve görmezden gelme yaklaşımlarını daha az kullandıklarını ortaya koymuştur (Girmen ve diğerleri, 2006).

Bir Davranışı Olumsuz Yapan Özellikler

Olumsuz davranışın ne olduğu hakkındaki öğretmen görüşleri yüksek düzeyde benzerlikler göstermesine rağmen yine de aralarında farklılıklar görülmektedir. Bu farklılık, sınıf düzenine, yürütülen etkinliğin türüne, çocukların yaşlarına bağlı davranışlarına, daha önceki yaşantılarına ve öğretmen beklentilerine dayanmaktadır. Bu farklılığa rağmen, bir davranışı olumsuz olarak nitelendirmek için dört önemli ölçütten bahsedilebilir (Bull ve Solity, 1996):

- Çocuğun kendi öğrenmesiyle, sınıftaki diğer öğrencilerin öğrenmelerini kesen ve dersi bölen davranış olumsuz davranıştır (sınıfta gürültü çıkarma gibi).
- Antisosyal nitelikte davranış; bir başka ifadeyle çocuğun, öğretmeni ve arkadaşlarıyla etkileşimine zarar veren davranış olumsuz davranıştır (başkalarına ait eşyaları izinsiz alma gibi).
- Çocuk veya diğerlerinin güvenliği için risk oluşturan ve zarara yol açacak nitelikte olan davranış olumsuz davranıştır (okula kesici aletler getirmek gibi).
- Okul eşyaları veya kişilerin özel eşyalarının kaybı veya zarar görmesine yol açan davranış olumsuz davranıştır (okulun penceresini kırmak, birinin defterini yırtmak gibi).

Diğer yandan bazı durumlarda bir davranış çocuğun ilişkilerine zarar vermediği halde, sadece sıklığı nedeniyle olumsuz davranış olarak nitelendirilebilir. Örneğin, ellerini kaldırmakla yetinmeyip, sürekli biçimde “öğretmenim, öğretmenim” diyerek söz hakkı isteyen bir öğrenci hem öğretmeni bunaltır, hem de arkadaşlarının rahatsız olmalarına yol açabilir (Balay, 2004).

Olumsuz Davranışların Nedenleri

Çocuğun olumsuz davranışları, tümüyle veya kısmen kendisinden veya ailesine ilişkin faktörlerden kaynaklanabilir. Çocuğun okul dışındaki öğrenme deneyimleri, davranışının niteliği ile çok ilişkilidir. Öğretmen, sınıftaki davranışlarla ilgili olarak, bu

davranışın olduğu çevreye bakmalıdır. Sınıf ortamına ilişkin koşullar olumsuz davranışa yol açabildiği gibi; uygun bir davranıştan diğerine geçişi de engelleyebilir. Her iki durumda da yanlış yer ve yanlış zamanda meydana gelen ve bu yüzden sınıf dengesini bozan istenmeyen davranışlarla karşı karşıyayız (Bull ve Solity, 1996).

Aksoy (1999) tarafından yapılan bir araştırmaya göre öğretmenler, olumsuz davranışların en önemli beş nedenini; ailevi sorunlar, çocuklarının eğitimlerine anne ve babaların ilgisiz kalmaları, anne ve babaların çocuklarına yönelik olumsuz tutum ve davranışları, olumsuz televizyon yayınları ve diğer medyada gösterilen şiddet ile aşırı kalabalık sınıflar şeklinde sıralamışlardır. Okutan (2002), olumsuz davranışların nedenlerini, toplumda meydana gelen değişimler, hızlı toplumsal değişme nedeniyle öğrenci davranışlarını yönlendirecek ve denetleyecek bir kurallar sisteminin aynı hızda ortaya konulamaması, bilgi patlaması ve otoriteye duyulan saygının azalması olarak sıralamaktadır.

Araştırmalar, olumsuz davranışların yaygınlaşmasında medya araçlarının özellikle televizyonun büyük etkisi olduğunu göstermektedir. Üç saat ve daha fazla televizyon seyretme oranının, çocukların dikkat sürelerini azalttığı, ev ödevlerini engellediği ve çocukları artan oranda bir eğlendirme beklentisine soktuğu tespit edilmiştir (Web ve diğerleri, 1992). Çocuk, televizyonda gördüğü saldırganlığı zamanla günlük yaşamda uygulanabilir bir davranış olarak algılamaktadır. Çok televizyon seyreden çocukların, az seyredenlere göre daha fazla saldırgan davranışlar göstermeleri bu görüşü destekler niteliktedir (Özbay ve Eren, 1997). Diğer yandan çocuklar, hayal ile gerçeği kolaylıkla birbirine karıştırırlar. Kontrol dışı davranış ve fiziksel şiddet, televizyon karakterlerinden kolaylıkla taklit edilebilir. Bunlar olduğunda çocuklar, güç ve şiddet kullanmanın iyi bir şey olduğunu düşünmeye başlarlar. Böylece güç, şiddet ve suç içerikli olumsuz davranışlar, hayal dünyasının bir parçası iken, önce genel kültürün, ardında da sınıf yaşamının bir parçası olmaya başlar (Kuykendall, 1996).

Okutan (2002)'a göre olumsuz davranışların toplumsal nedenlerinde biri de aile yapısında yaşanan değişimlerdir. Kırsal kesimden kentlere doğru gerçekleşen göç hareketi, kadın nüfusun iş yaşamına katılımını artırmıştır. Anne ve babanın her ikisi çalışınca, ailenin çocuk bakımı ve eğitimine ilişkin görevleri zayıflamış, çocuğun davranış problemleri artmış ve bunlar okula taşınmıştır. Gordon (2001) ise olumsuz davranışların nedenlerini; toplumsal şiddet, medyanın açık veya örtülü öldürme

görüntüleri, bireysel hoşgörüyeye dayalı toplumsal anlayışın zayıflaması, evde çocuklara uygun yaşantıların sunulmaması ve çocukların yaratılış ve mizaçlarındaki büyük farklılık şeklinde sıralamıştır.

Kaner (1991)'e göre geçmiş yaşantılar çocuğun yaşamında önemli izler bırakmaktadır. Bu tür çocuklardan bazıları, ailelerindeki yaşantıları nedeniyle kendilerini değersizmiş gibi algılayabilirler. Sınıftaki yaşamın anlamsızlığı ve yabancılaşma duygusu, bu gibi çocukları, okulu terk etmeye varan olumsuz davranışlara sürükleyebilmektedir (Başar, 2001). Olumsuz davranışların kökeninde öfke, acı duyma veya yok sayılma duygusu vardır. Fiziksel olmasa bile, özsayıgı yönünden ve duygusal olarak bir kenara atıldıkları duygusu çocukları olumsuz davranmaya yöneltebilmektedir (Weston, 1997). Düşmanca ve saldırgan davranışlar gösteren bu tür çocukların geçmişte, kontrol edici, sınırlayıcı ve reddedici ailelerde yaşadıkları ve olumsuz uygulamalarla karşılaştıkları bulunmuştur (Beyda, 1998). Bu çocuklar, geçmiş yaşantı ve deneyimlerden getirdikleri olumsuzluklarla beraber olumsuz sınıf ortamlarına düştüklerinde, bu olumsuz ve saldırgan davranışlarını sosyal açıdan benimseyerek arttırma eğilimine girerler. Araştırmalar, ilköğretim çağında olumsuz ve saldırgan davranışlar gösteren çocukların, gelecekteki yaşamlarında sosyalleşme sorunları yaşadıklarını ve bu çocukların antisosyal davranışlar geliştirerek risk oluşturduğunu öne çıkarmaktadır (Coleman, 2000).

Diğer yandan Öztürk (2002), sınıfın görüntüsü, kullanılan malzeme, yerleşim düzeninin uygun olmaması, ısı ve aydınlanma koşulları ve sınıfların kalabalık oluşu gibi fiziksel faktörlerin, öğrenciyi olumsuz güdüleyerek istenmeyen davranış göstermesine yol açtığını ifade etmektedir. Araştırmalar, eğitsel çabaları kolaylaştıran, fazla sınırlayıcı olmayan, kaygıyı azaltan, öğrencilerin zevk alarak çalıştıkları, işe güdülendikleri, sorumluluk aldıkları, güvenli ve rahat ortamlarda olumsuz davranışlara pek fazla yönelmediğini ortaya koymaktadır (Başar, 2001). Başar'a göre çocukların sınıf içinde olumsuz davranmalarında öğretmenlerin de rolü olabilir. Öğretmen kaynaklı olumsuz davranış nedenlerinin kökeninde çocuğu yeterince tanıyamama ve gerçek durumuna uygun tepkiler ortaya koyamama eğiliminin yattığı ileri sürülmektedir.

Derse yeterince hazırlanmamak, öğretme becerisinin olmaması, adil olmamak, öğrencilere karşı saldırgan tutumlar sergilemek, dinleme becerisini gösterememek,

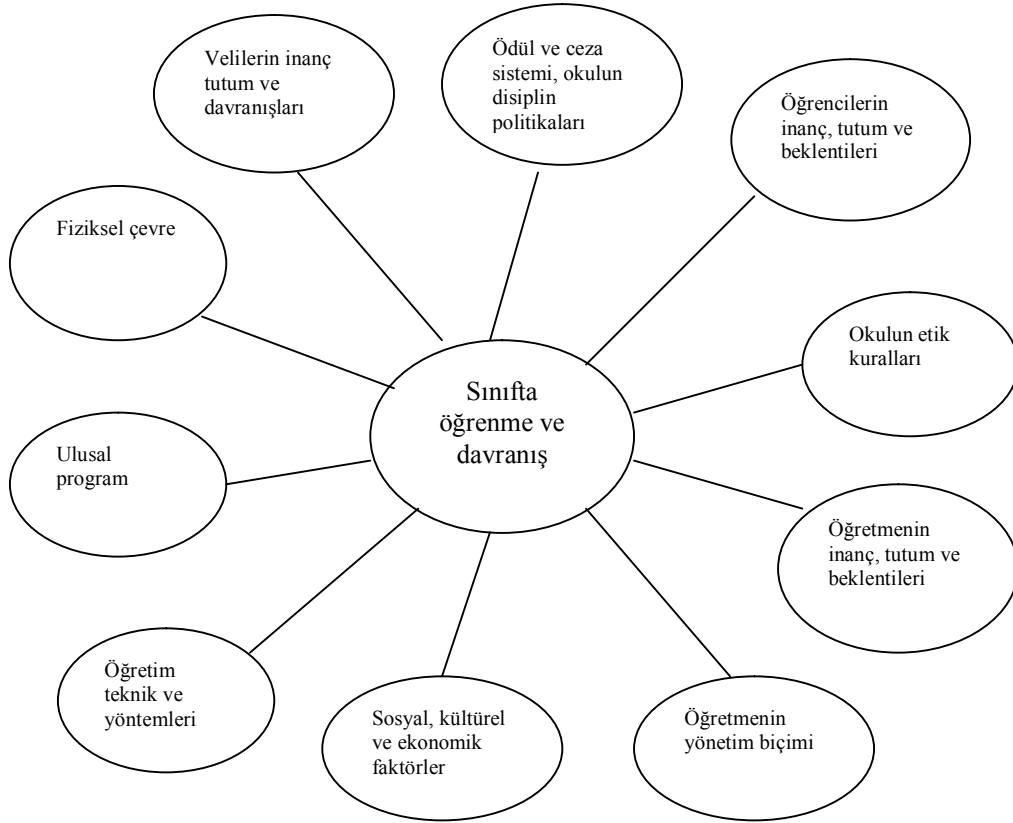
öğrencilere yeterince ilgi göstermemek, zamanı iyi kullanamamak, öğretim materyallerini kullanmada yetersizlik, öğrenci gereksinmelerine uygun tepki vermemek, sabırsız olmak, kişisel anlayış ve sempatiden yoksunluk, olumlu pekiştireç kullanmamak, öğrenme merkezli yerine, not merkezli olmak, kural ve sınırlar koyamamak, öğrencileri birbiriyle kıyaslamak, bazı öğrencileri görmezken, bazılarını daha çok tutmak ve benzeri öğretmen uygulamaları, çocukların olumsuz davranışlarına yol açan önemli faktörlerdir (Aksoy, 2000).

Olumsuz davranışların nedenlerinden biri de olumsuz davranmaya eğilimli öğrencilerin kendileridir. Akademik yeterliliği, sosyal becerileri, öğretmen ve arkadaşlarıyla etkileşimi düşük, sosyal açıdan yalnızlık duygusu yaşayan, arkadaşı olmayan, sosyal doyumsuzluk yaşayan, okulu sevmeyen, daha çok, olumsuz davranışları olan çocuklarla arkadaşlık kuran, okula uyumda güçlük çeken öğrencilerin olumsuz davranışlara daha fazla yöneldikleri saptanmıştır (Başar, 2001). Bu konudaki diğer araştırma bulguları, çocuklardan kaynaklanan olumsuz davranış nedenlerini; çocukların sıkılgan olmaları, çocuklarda güçsüzlük duygusu, çocukların olumsuz duygularını bastırmaları ve uygun şekilde ortaya koyamamaları, öğrencilerin düşük beklentileri, çocuklardaki yetersizlik ve başarısızlık duygusu, çocuğun kendinden gurur duymaması, ilgi ve güdüleme eksikliği ve öğrencinin, az da olsa başarı duygusunu tatmamış olması şeklinde ortaya koymuştur.

Diğer yandan eğitim programına ilişkin özellikler de olumsuz davranışların nedenlerinden biri olabilir. Amaç, içerik, uygulama ve değerlendirme boyutları arasında iyi bir eşgüdüm sağlayamayan, öğrencilerin gelişim durumlarına, ilgi ve gereksinmelerine yanıt veremeyen bir eğitim programı, sınıf içinde istenen değil, istenmeyen davranışlara yöneltebilir (Sarıtaş, 2000; Başar, 2001). Aynı şekilde zengin bir içerik ve iyi bir kurgu ile sürekliliği sağlanmamış program uygulaması da, sınıf içinde istenmeyen davranışların temel kaynaklarından biridir (Başar, 2001).

Sınıf içinde kullanılan öğretim yöntemlerinin uygun olmaması da olumsuz davranışın nedenlerindedir. Kullanılan öğretim yöntemleri ve araç-gereçler öğrencilerin ilgilerini yeteri kadar uyandıramaz ve onları güdeleyemezse öğrenciler, ilgi ve enerjilerini ders dışı etkinliklere yöneltebilirler. Bu durum, derse katılmama ve öğrenmeye karşı isteksizlik biçimindeki istenmeyen davranışlara yol açmaktadır (Türnüklü, 1999).

Görüldüğü gibi sınıf ortamında öğrencinin öğrenmesini ve davranışlarını etkileyen çok sayıda çevresel faktör bulunmaktadır. Bunların bir kısmı okulun iç çevresine, bir kısmı ise dış çevresine ait faktörlerdir. Sınıfta öğrencinin öğrenmesini ve davranışlarını etkileyen çevresel faktörler Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1: Sınıfta Öğrencinin Öğrenmesine ve Davranışına Etkide Bulunan Faktörler
(Ayers ve Gray, 1998, 53; Akt: Çelik, 2003, 58).

Şekil 1’de de görüldüğü üzere öğrencinin sınıftaki öğrenme ve davranışı, çok değişik faktörlerin etkisi altında gerçekleşmektedir. Sınıfta öğrencinin davranışını fiziksel çevre, okulun etik kuralları ve öğretmenin yönetim biçimi gibi iç çevre faktörleri ile birlikte, ulusal eğitim politikası, velilerin tutum ve davranışları, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya ait dış çevre faktörleri etkilemektedir.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere sınıf ortamında öğrenciler çok sayıda olumsuz davranışlar sergileyebilirler. Bu davranışların nedenleri birbirinden farklı olsa da nitelik bakımından benzer özelliklere sahiptirler. Olumsuz davranış, sınıfın eğitim ortamını bozmakta, hem davranışı yapan öğrencinin hem de diğer öğrencilerin öğrenmesini kesintiye uğratmaktadır. Oysa öğrenme, ancak uygun ortamlar sağlandığında gerçekleşebilen bir süreçtir. Bu uygun ortamın yaratılabilmesi için de çocukların olumsuz davranışlarının ne ölçüde olumsuz veya problem oluşturucu olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Literatürde sınıf ortamında öğrencilerin hangi türde olumsuz davranışlar gösterdikleri konusunda araştırmalar yapılmış olmasına rağmen, söz konusu bu davranışların öğretmenlerin algılarına göre ne ölçüde gerçekleştiği konusunda özellikle Şanlıurfa ve çevresinde fazla çalışma yapılmadığı görüldüğünden, bu araştırma, Şanlıurfa'daki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Buna göre araştırma iki temel soruya cevap bulmayı amaçlamaktadır.

1. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre sınıf içi olumsuz davranışlar hangileridir?

2. Öğretmenlerin, sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri, onların cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, yaşlarına, görev yaptıkları okuldaki hizmet sürelerine ve öğretmenlik alanlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma betimsel tarama modelinde bir araştırmadır. Bu tür araştırmalarda mevcut durum ve özellikler kendi koşullarında betimlenmeye ve incelenmeye çalışılmaktadır (Kaptan, 1998).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2007-2008 öğretim yılında Şanlıurfa ili merkezindeki 62 ilköğretim okulunda görev yapan 2542 sınıf ve branş öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışma evreninin büyük olması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmada basit örnekleme tekniğiyle 10 okul seçilmiş, örneklemin evreni temsil edebilmesi için yaklaşık 335 ve yukarısında öğretmene anket uygulanması gerektiği görülmüştür (Balcı, 1997, 95; Çepni, 2007, 19). Bu bağlamda random yoluyla 400 öğretmene anket uygulanmış, 351 anket geri dönmüş, bunlardan 321'i analizlerde kullanılmıştır. Anketlerin geri dönüş oranı % 87.7, analizlerde kullanılan anket oranı ise % 80.25 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin hazırlanmasında birinci aşamada konuyla ilgili İngilizce ve Türkçe literatür incelenmiş, ikinci aşamada uygulama içinde olan öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Üçüncü aşamada toplanan bilgiler ışığında ölçme aracında özellikle yer alabilecek maddeler tespit edilmiş, tespit edilen maddeler maddelere dönüştürülerek ölçek taslağı hazırlanmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilere ilişkin sorulara, ikinci bölümde ise sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin maddelere yer verilmiştir. 17 madde olarak tasarlanan veri toplama aracı, geçerlik çalışması için Harran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyelerinin yanısıra, konuyla yakından ilgili olan öğretmenlerin görüşlerine sunulmuştur. Görüş ve öneriler doğrultusunda 17 maddenin tümü ölçekte yer almış, anlaşılmayan ifadeler kontrol edilerek yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca ölçme aracının dışında yer alan olumsuz davranışların hangileri olduğu ve gözlenme düzeyi için de açık uçlu bir soru yer almıştır. Ölçme aracının “yapı geçerliği” faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği ise Cronbach alpha katsayısının hesaplanması ile belirlenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacı ile açımlayıcı faktör analizi yapılmış, analiz sonucunda, aracın tek boyutlu bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ölçme aracının güvenilirliğine ilişkin madde analizi de yapılmıştır. Çizelge 1’ de faktör ve madde analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 1. Sınıf İçi Olumsuz Davranışlar Ölçeğinin Faktör ve Madde Analizi Sonuçları

Madde No	Maddeler	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
1	Cep telefonuyla meşgul olma	.71	.71
2	İzinsiz konuşma/fısıldaşma	.68	.76
3	Karşıdakinin sözünü yarıda kesme	.67	.72
4	Derse geç gelme	.64	.45
5	Yerinden erken kalkma/dersten erken ayrılma	.79	.74
6	Derste yiyecek ve içecek şeyler tüketme	.66	.53
7	Uygunsuz soru sorma ve hareketler sergileme	.68	.52
8	Kişisel temizlik (Temizlik kurallarına uymama)	.67	.52
9	Dersle ilgili olmayan materyaller bulundurma	.68	.56
10	Derste gazete veya magazinler okuma	.65	.67
11	Derste uyuma	.67	.63
12	Sıra dışı konuşma	.66	.45
13	İzinsiz ayağa kalkma/sınıfta dolaşma	.69	.52
14	Sırayı gıcırdatma	.71	.62
15	Sırada yayılarak oturma	.66	.68
16	Pencereden dışarıyı seyretme	.65	.73
17	Elinde anahtarlık ve benzeri şeylerle oynama	.70	.74

Alpha = .93, Faktörün açıkladığı varyans= % 46.45

Tablo1 incelendiğinde maddelerin faktör yük değerlerinin .64 ile .71 arasında olduğu görülmektedir. Maddelerin ayırt edici özellikte olup olmadıkları, madde toplam korelasyonları bulunarak incelenmiştir. Maddelerin toplam korelasyonları .45 ile .76 arasında değişmektedir. Öte yandan, ölçeğin iç tutarlılığını gösteren Alpha güvenilirlik katsayısı .93 olarak hesaplanırken, ölçek faktörünün açıkladığı varyans oranı ise, % 46.45 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Toplanan verilerin çözümlenmesine geçilmeden önce, anketler tek tek incelenmiş, eksik ve hatalı doldurulan 30 anket geçersiz sayılarak değerlendirmeye alınmamıştır. Böylece değerlendirme 321 anket üzerinden yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, Likert tipi 5’li derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Öğretmenlerin verdikleri yanıtların puanları, “hiç olumsuz değil” (1), “çok az olumsuz” (2), “biraz olumsuz” (3), “çok olumsuz” (4) ve “pek çok olumsuz” (5) olarak puanlanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS (Statistical Package For Social Science) paket programı ile bilgisayar ortamında yapılmıştır. Analizlerde öncelikle sınıf içi olumsuz davranışların ne ölçüde meydana geldiği belirlenmiş, daha sonra bu davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri bazı değişkenlere göre analiz edilmiştir.

Verilerin analizinde frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama ve standart sapma, t testi, tek yönlü varyans (Anova) analizi, Scheffe ve Dunnett C testlerinden yararlanılmıştır. Veriler, bağımsız değişkenin iki düzeyli olduğu durumlarda t testi kullanılarak, bağımsız değişkenin iki düzeyden fazla olduğu durumlarda ise tek yönlü varyans analizi (Anova) ve Scheffe testi kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde kullanılan anketin beşli puanlama biçimi ve aritmetik ortalama aralıkları Tablo 2 yer almaktadır.

Tablo 2. Ölçeğin Beşli Puanlama Biçimi ve Aritmetik Ortalama Aralıkları

	Olumsuz Davranış	Aritmetik Ortalama Aralıkları
1	Hiç Olumsuz Değil	1.00-1.79
2	Çok Az Olumsuz	1.80-2.59
3	Biraz Olumsuz	2.60-3.39
4	Çok Olumsuz	3.40-4.19
5	Pek Çok Olumsuz	4.20-5.00

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Özellik	Düzye	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	134	41.7
	Erkek	187	58.3
	Toplam	321	100.0
Eğitim Durumu	Ön Lisans	25	7.8
	Lisans	283	88.2
	Lisansüstü	13	4.0
	Toplam	321	100.0
Yaş	20-29	126	39.3
	30-39	157	48.9
	40-49	25	7.8
	50 ve Üstü	13	4.0
	Toplam	321	100.0
Görev Yapılan Okuldaki Hizmet Süresi	1-5 Yıl	234	72.9
	6-10 Yıl	53	16.5
	11-15 Yıl	21	6.5
	16-20 Yıl	6	1.9
	21 Yıl ve Üstü	7	2.2
	Toplam	321	100.0
Öğretmenlik Alanı	Sınıf Öğretmeni	163	50.8
	Branş Öğretmeni	158	49.2
	Toplam	321	100.0

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin 134'ü (%41.7) kadın, 187'si (%58.3) erkektir. Mezuniyet durumlarına göre öğretmenlerin 25'i (%7.8) ön lisans, 283'ü (%88.2) lisans, 13 (% 4) ise lisans üstü eğitim almıştır. Diğer yandan öğretmenlerin 126'sı (%39.3) 20-29 yıl, 157'si (%48.9) 30-39 yıl, 25'i (%7.8) 40-49 yıl, 13'ü (%4.0) ise 50 ve üstü yaş aralıklarında yer almaktadır. Buldukları okuldaki hizmet sürelerine göre öğretmenlerin 234'ü (%72.9) 1-5 yıl, 53'ü (%16.5) 6-10 yıl, 21'i (%6.5) 11-15 yıl, 6'sı (%1.9) 16-20 yıl, 7'si (%2.2) ise 21 yıl ve üstünde hizmet sürelerine sahiptir. Son olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin 163'ü (% 50.8) sınıf, 158'i ise (% 49.2) branş öğretmenidir.

Sınıf İçi Olumsuz Davranışların Gözlenme Durumuna İlişkin Bulgular

Sınıf içi olumsuz davranışların öğretmenler tarafından ne ölçüde gözlemlendiğine ilişkin bulgular Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen Görüşlerine Göre Sınıf İçi Olumsuz Davranışların Gözlenme Düzeyi

Davranış No	Davranışlar	Gözlendi		Gözlenmedi	
		f	%	f	%
1	Cep telefonu ile meşgul olma	137	42.7	184	57.3
2	İzinsiz konuşma/Fısıldaşma	319	99.4	2	0.6
3	Karşıdakinin sözünü yarıda kesme	320	99.7	1	0.3
4	Derse geç gelme	315	98.1	6	1.9
5	Yerinden erken kalkma/Dersten erken ayrılma	278	86.6	43	13.4
6	Derste yiyecek ve içecek şeyler tüketme	294	91.6	27	8.4
7	Uyumsuz soru sorma ve hareketler sergileme	302	94.1	19	5.9
8	Kişisel temizlik (Temizlik kurallarına uymama)	304	94.7	17	5.3
9	Derste ilgili olmayan materyaller bulundurma	271	84.4	50	15.6
10	Derste gazete veya magazinler okuma	174	54.2	147	45.8
11	Derste uyuma	244	76.0	77	24.0
12	Sıra dışı konuşma	289	90.0	32	10.0
13	İzinsiz ayağa kalkma/sınıfta dolaşma	311	96.9	10	3.1
14	Sırayı gıcırdatma	305	95.0	16	5.0
15	Sırada yayılarak oturma	309	96.3	12	3.7
16	Pencereden dışarıyı seyretme	305	95.0	16	5.0
17	Elinde anahtarlık ve benzeri şeylerle oynama	292	91.0	29	9.0

Tablo 4'de yer alan bulgulardan da anlaşılacağı üzere sınıf içinde olumsuz davranış olarak öğretmenler, en çok (%99.7) "karşıdakinin sözünü yarıda kesme" davranışını gözlediklerini ifade etmiş; bunu, "izinsiz konuşma/fısıldaşma" (%99.4),

“derse geç gelme” (%98.1), “izinsiz ayağa kalkma/sınıfta dolaşma” (%96.9) ve “sırada yayılarak oturma” (%96.3) davranışlarının izlediğini belirtmişlerdir. En az gözlenen olumsuz davranışların ise sırasıyla, “cep telefonu ile meşgul olma” (%42.7), “derste gazete veya magazinler okuma” (%54.2), “derste uyuma” (%76.0), “dersle ilgili olmayan materyaller bulundurma” (%84.4) ve “yerinden erken kalkma/dersten erken ayrılma” (%86.8) davranışlarının olduğu bulunmuştur.

Bazı Değişkenlere Göre Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmen görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Erkek	187	3.42	.68	319	.673	.505
Kadın	134	3.47	.70			

p>.05

Tablo 5’te de görüldüğü gibi, öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri onların cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılık göstermemiştir [$t_{(319)} = .673$, $p>.05$]. Bu grupta gerek erkek, gerekse kadın öğretmenler, öğrencilerin sınıf içinde gözledikleri davranışlarını “çok olumsuz” olarak nitelendirmişlerdir.

Öğretmen görüşlerinin eğitim düzeylerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
Gruplar Arası	4.056	2	2.028	4.352	0.014	Ön Lisans-Lisansüstü
Gruplar İçi	148.200	318	0.466			-
Toplam	152.256	320				-

Tablo 6'daki sonuçlardan da görüldüğü üzere öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri onların eğitim düzeyleri bakımından anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. [$F_{(2-318)} = 4.35, p < .05$]. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre ön lisans düzeyinde eğitim almış öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri ($\bar{X} = 3.73$), lisansüstü eğitim almış olanlardan ($\bar{X} = 3.05$) daha yüksek bulunmuştur. Buna göre, lisansüstü eğitim almış öğretmenler, sınıf içi olumsuz davranışları “biraz olumsuz” olarak değerlendirirken, ön lisans eğitimi almış öğretmenler, “çok olumsuz” olarak değerlendirmişlerdir.

Öğretmen görüşlerinin yaş değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Yaşlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
Gruplar Arası	0.333	3	0.111	0.232	0.874	-
Gruplar İçi	151.923	317	0.479			-
Toplam	152.256	320				-

Tablo 7'deki bulgulardan da anlaşılacağı gibi öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri, onların yaşları bakımından anlamlı şekilde farklılık göstermemektedir [$F_{(3-317)} = 0.232, p > 0.05$]. Tabloya göre öğretmenlerin görüşleri, yaşlarına göre anlamlı şekilde farklılık göstermemekte, ayrıca öğretmenler bütün yaş dilimlerinde çocukların yaptığı sınıf içi davranışları “çok olumsuz” olarak nitelendirmektedirler.

Öğretmen görüşlerinin, görev yapılan okuldaki hizmet süresine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Görev Yapılan Okuldaki Hizmet Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
Gruplar Arası	0.803	4	0.201	0.419	0.795	-
Gruplar İçi	151.453	316	0.479			-
Toplam	152.256	320				-

Tablo 8’deki bulgular öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşlerinin onların görev yaptıkları okuldaki hizmet süresine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını göstermektedir [$F_{(4-316)} = 0.419$, $p > 0.05$]. Gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemesine karşın, özellikle okullarında 21 yıl ve üstünde hizmeti olan öğretmenlerin sınıf içi davranışları “biraz olumsuz”, buna karşın okullarındaki hizmet süresi 21 yıl altında olan öğretmenlerin aynı davranışları “çok olumsuz” olarak nitelendirdikleri dikkat çekmektedir.

Öğretmen görüşlerinin, öğretmenlik alanlarına göre t testi sonuçları Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Öğretmenlik Alanlarına Göre t Testi Sonuçları

Öğretmenlik Alanı	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Sınıf Öğretmeni	163	3.44	.71	319	.222	.825
Branş Öğretmeni	158	3.43	.67			

$p > .05$

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri, onların öğretmenlik alanlarına göre anlamlı şekilde farklılık göstermemektedir [$t_{(319)} = .222$, $p > 0.05$]. Bu grupta hem sınıf hem de branş öğretmenlerinin, öğrencilerin sınıf içi davranışlarını “çok olumsuz” olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Sınıf İçinde Gözlenen Diğer Olumsuz Davranışlar

Araştırmada ölçme aracının açık uçlu sorular bölümünde öğretmenlerin belirttikleri diğer sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 10. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Sınıf İçinde Gözlenen Diğer Olumsuz Davranışlar

Olumsuz Davranış	Davranışı Belirten Öğretmen Sayısı
Birbirini Suçlama	17
Küfürlü Konuşma	21
Derste hayal kurma	15
Çiklet çiğneme	4
Burun karıştırma	2
Sınıfa kardeş ve akrabalarını getirme	5
Derse hazırlıksız gelme/araç-gereç bulundurmama	11
Bağırarak parmak kaldırma	32
Sorulara hep bir ağızdan yanıt verme	21
Kavga etme	7
İhtiyaç için izin isteme	5

Tablo 10'daki bulgulardan da görüldüğü üzere ölçme aracında yer alan olumsuz davranışlar dışında öğretmenler sırasıyla, en çok “bağırarak parmak kaldırma”, “küfürlü konuşma”, “sorulara hep bir ağızdan yanıt verme”, “birbirini suçlama”, derste hayal kurma ve “derse hazırlıksız gelme” davranışlarının gözlemlendiğini; buna karşın sırasıyla, “burun karıştırma”, “çiklet çiğneme”, “sınıfa kardeş ve akrabalarını getirme”, ihtiyaç için sık sık izin isteme” ve “kavga etme” davranışlarının en az gözlemlendiğini belirtmişlerdir.

TARTIŞMA

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, sınıf ortamında gözlenen olumsuz davranışların hangileri olduğunu ve bu davranışlara ilişkin öğretmen görüşlerinin, onların cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, yaşlarına, görev yaptıkları okuldaki hizmet sürelerine ve öğretmenlik alanlarına göre anlamlı şekilde farklılaşımını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlara göre öğretmenler sırasıyla, “karşıdakinin sözünü yarıda kesme” “izinsiz konuşma/fısıldaşma”, “derse geç gelme”, “izinsiz ayağa kalkma/sınıfta dolaşma” ve “sırada yayılarak oturma” davranışlarının en fazla gözlenen davranışlar olduğunu, buna karşın, “cep telefonuyla meşgul olma”, “derste gazete veya magazinler okuma”, “derste uyuma”, “dersle ilgili olmayan materyaller bulundurma” ve

“yerinden erken kalkma/dersten erken ayrılma” davranışlarının ise en az gözlenen davranışlar olduğunu bildirmişlerdir.

Genel olarak bakıldığında yukarıdaki olumsuz davranışların (izinsiz konuşma, fısıldaşma, derse geçme gelme ve izinsiz ayağa kalkma vb.) en çok gözlenen davranışlar içinde yer almaları normal bir durumdur. Bu durum, ilköğretim çağında çocukların sınıf içi kuralları henüz yeterince öğrenemediklerini, bu çağlarda öğrencilerin doğru davranışın ne olduğunu bilseler dahi sık sık unutarak tekrarladıkları gerçeğini ortaya koymaktadır. Araştırmalarda da bu yönde bulgular bulunmaktadır. Başar’ın (2001) aktardığına göre, bu yaşlarda öğrenci, nasıl davranacağını bilmediği için istenmeyen davranışlar gösterebilir. Çocuk bazen davranışı bilir, fakat ne zaman yapacağını bilmediği için yanlış davranabilir. Son olarak çocuk, davranışı ve ne zaman yapacağını bilir, fakat arasına unuttuğu için olumsuz davranışlar gösterebilir. Bu durumların çoğunda öğrenci, yanlış davranışı iradesi dışında tekrarlama durumunda kalabilir. Ataman (2000) bu durumu, öğrencinin davranış dağarcığında uygun davranışın henüz oluşmaması olarak belirtmektedir. Örneğin 6. sınıf öğrencileri karşılıklı konuşmayı nasıl başlatacaklarını ya da kendilerine verilen görevleri yerine getirmede zamanı nasıl kullanacaklarını bilemeyebilirler. Bunlarla ilgili davranışları (konuşma becerileri, zamanı iyi kullanma gibi) öğrenmeleri için öğretmenin etkili model olması gerekir. Öte yandan öğrencilerin yukarıda gözlenen sınıf içi olumsuz davranışları, uygulanan eğitim programından da kaynaklanmış olabilir. Sağlam ve diğerleri (2007) tarafından yapılan araştırma sonuçları da, yapılandırmacı yaklaşımı esas alan ve sınıfta öğrenciler için işbirliği ve etkileşimi kolaylaştıran yeni ilköğretim programında, önceki ilköğretim programına göre sınıf içi istenmeyen davranışlarda bir azalma olduğunu ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri onların cinsiyetlerine, yaşlarına, okuldaki hizmet sürelerine ve öğretmenlik alanlarına göre anlamlı şekilde farklılık göstermemiştir. Cinsiyetlerine göre, hem erkek, hem de kadın öğretmenler, öğretmenlik alanlarına göre ise, hem sınıf hem de branş öğretmenleri, öğrencilerin sınıf içi davranışlarını “çok olumsuz” olarak değerlendirmişlerdir.

Yaşlarına göre de öğretmenlerin, sınıf içindeki olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış, bütün yaş gruplarında yer alan öğretmenler gözledikleri davranışları “çok olumsuz” olarak nitelendirmişlerdir. Ancak,

literatürdeki bulgulara bakıldığında, öğretmenlerin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre, genç öğretmenlerin, yaşı daha ileride olan öğretmenlere göre öğrencilerin olumsuz davranışlarına karşı daha duyarlı oldukları, hatta bu davranışlara daha fazla tepki gösterme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Genç öğretmenler, bu tür davranışları görmezden gelirlerse zayıf öğretmen olarak tanınacakları endişesiyle hareket etmektedirler (Smith ve Laslett 1996, 35).

Diğer yandan, okuldaki hizmet sürelerine göre öğretmenlerin, sınıf içindeki olumsuz davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte, okullarında 21 yıl ve üstünde hizmeti olan öğretmenler, sınıf içi davranışları “biraz olumsuz”, buna karşın hizmet süresi 21 yıl altında olan öğretmenler aynı davranışları “çok olumsuz” olarak değerlendirmişlerdir. Bu sonuç, öğretmenlerin öğrenci davranışlarına bakışının, okuldaki hizmet sürelerinden göreceli de olsa etkilendiğini göstermektedir. Genelleme yapmamakla birlikte, okullarında 21 yıl ve üstünde hizmeti olan öğretmenlerin, öğrenci davranışlarını değerlendirirken, diğer meslektaşlarına oranla daha iyimser bakma eğiliminde oldukları, bu yaklaşımın, zaman içinde okulu ve öğrenciyi daha iyi tanımaya bağlı olarak geliştiği şeklinde yorumlanabilir.

Diğer yandan öğretmenlerin sınıf içi davranışlara ilişkin görüşleri onların eğitim düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılık göstermiş, buna göre ön lisans düzeyinde eğitim almış öğretmenlerin sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin görüşleri, lisansüstü eğitim almış olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Bulgulara göre, lisansüstü eğitim almış öğretmenler, sınıf içi olumsuz davranışları “biraz olumsuz” olarak değerlendirirken, ön lisans eğitimi almış öğretmenler, “çok olumsuz” olarak değerlendirmişlerdir. Bu bulgu, lisansüstü eğitim almış öğretmenlerin, ön lisans eğitimi almış meslektaşlarına kıyasla öğrenci davranışlarını gelişim ve öğrenme psikolojisinin ilkelerini dikkate alarak daha geniş bir perspektiften değerlendirdikleri ileri sürülebilir. Daha açık bir ifade ile, bu öğretmenlerin, öğrencilerin okul ve sınıf içindeki fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişim durumlarını ve buna bağlı davranışlarını daha iyi analiz ettikleri, hatta söz konusu istenmeyen davranışların oluşumunda tüm sorumluluğun öğrenciye yüklenilemeyeceğini düşünerek, böyle bir yaklaşımı ortaya koydukları ileri sürülebilir. Bu farklılığa rağmen literatürde, öğrencilerin sınıf içi olumsuz davranışlarla baş etmede ön lisans mezunu ve lisans üstü eğitim almış öğretmenler arasında bir farkın

olmadığı bulunmuştur. Buna göre her iki grupta yer alan öğretmenler, öğrencilerin olumsuz davranışlarıyla baş etmede “genel açıklama yapma” ve “öğrenciyi uygun bir dille uyarma” yaklaşımlarını tercih ettikleri belirlenmiştir (Sağlam ve diğerleri, 2008, 1635). Bu bulgu, sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarının hem ön lisans hem de lisans üstü eğitim almış öğretmenler tarafından aynı düzeyde olumsuz görüldüğü, bu yüzden baş etmede de aynı yaklaşımları kullandıkları düşüncesini öne çıkarmaktadır.

Son olarak ankette yer alan olumsuz davranışlar dışında öğretmenler sırasıyla, en çok “bağırarak parmak kaldırma”, “küfürlü konuşma”, “sorulara hep bir ağızdan yanıt verme”, “birbirini suçlama”, derste hayal kurma ve “derse hazırlıksız gelme” davranışlarının gözlemlendiğini; buna karşın “burun karıştırma”, “çiklet çiğneme”, “sınıfa kardeş ve akrabalarını getirme”, ihtiyaç için sık sık izin isteme” ve “kavga etme” davranışlarının ise en az oranda gözlemlendiğini belirtmişlerdir.

Öneriler

- Araştırmada öğrencilerin, genellikle ilköğretim düzeyinde görülebilecek bozucu davranışları daha fazla gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Buna göre istenen davranışların öğrencinin davranış dağarcığında oluşması için öğretmenlerin öğrencilere model olmaları, istenmeyenlerden çok, istenen davranışların gündemde tutulması, otoriteye başkaldırma amacı taşımayan davranışların ortadan kaldırılması için cezaya başvurulmaması, sınıf içi olumsuz davranışlarla ilgili olarak haftalık davranış envanterinin oluşturulması, bu bağlamda davranışlara ilişkin gözlem yapılarak ve kayıtlar tutularak öğrencilerin uygun davranışları, en uygun zamanda yapma becerileri ile öğretmenlerin sınıf içindeki olumsuz davranışları yönetme konusundaki becerilerinin geliştirilmesi önerilebilir.

- Araştırmada lisansüstü eğitim almış öğretmenlerin, öğrencilerin sınıf içi davranışlarını önlisans eğitimi almış meslektaşlarına oranla daha az olumsuz değerlendirdikleri görüldüğünden, öğretmenlerin lisansüstü eğitim almaları konusunda teşvik edilmeleri, buna ilişkin imkânların gerek Milli Eğitim düzeyinde, gerekse okul yöneticileri tarafından adaylar için hem kolay hem de çekici hale getirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, N. (1999). Classroom management and student discipline in elementary schools of Ankara (Turkey), EdD, University of Cincinnati, Publication No: AAT 9960863, <http://wwwlim.umi.com/dissertations/fullcit/9960863>.
- Aksoy, N. (2000). Sınıf içi disiplin sorunlarını azaltmada izlenebilecek temel yaklaşımlar. *Eğitim Araştırmaları*, 2: 5-9.
- Ataman, A. (2000). Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler, *Sınıf yönetimi* (Ed: L. Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayıncılık, 213-230.
- Ayers, H. Ve Gray, F. (1998). *Classroom management: A practical approach for primary and secondary teachers*. London: David Fulton Publishers.
- Balay, R. (2004). *2000'li yıllarda sınıf yönetimi*. 2. Baskı. Ankara: Sandal Yayınları.
- Balcı, A. (1997). Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler. Ankara: 72 TDFO Bilgisayar Yayıncılık.
- Başar, H. (2001). *Sınıf yönetimi*. 5. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Beyda, S. D. (1998). Outcomes of students with behavioral difficulties: Responses to external-vs. self-management classroom practices, PhD, Purdue University, PublicationNo:AAT9914455, <http://wwwlib.umi.com/dissertations/preview/9914455>.
- Bull, S. L., & Solity, J. E. (1996). *Classroom management: Principles to practice*, London and New York: Routledge.
- Celep, C. (2002). *Sınıf yönetimi ve disiplini*. 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coleman, J. K. (2000). A controlled evaluation of the effects of classroom coping skills training on children's aggressive and externalizing behaviors, PhD. Memphis State University, Publication No: AAT 9978898, <http://www.umi.com/dissertations/preview/9978898>.
- Çelik, V. (2003). *Sınıf yönetimi*. Geliştirilmiş 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çepni, S. (2007). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş. Genişletilmiş 3. Baskı, Trabzon: Celepler Matbaacılık.

- Girmen, P., Anılan, H., Şentürk, İ ve Öztürk, A. (2006). Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına gösterdikleri tepkiler, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15: 235-244.
- Gordon, D. G. (Sep 2001). Classroom management. *Music Educators Journal*, V. 88, Issue 2, p17, 7p. 1 chart, 1bw.
- Kaner, S. (1991). Suçlu çocuklara/gençlere ve sorunlarına genel bir bakış. Ankara: Ankara Üniversitesi, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24, 1: 169-186.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma teknikleri ve istatistik yöntemleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Kuykendall, J. (Jan1996). Is gun play ok for kids? *Education Digest*, V. 61, Issue 5, p.12, 3p, 1bw.
- Okutan, (2002). Disiplin problemlerinin sürekliliği. *Sınıf yönetimi* (Ed. E. Karip), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 5-13.
- Özbay, Y ve Eren, A. (1997). Televizyon ve çocuklardaki şiddet eğilimleri. *Milli Eğitim*, 135, 27-31.
- Öztürk, B.(2002). Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi, *Sınıf Yönetimi*, (Ed: E. Karip), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 137-183.
- Sağlam, M., Vural, L ve Adıgüzel, A. (2007). Yeni ilköğretim programının uygulanması sürecinde önceki programa göre istenmeyen öğrenci davranışlarının görülme sıklığı. VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu 27-29 Nisan: Bildiriler, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD, 505-510.
- Sağlam, M., Adıgüzel, A ve Güngör, Ö. (2008). İlköğretim sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışları ve öğretmenlerin bu davranışlarla baş etme yaklaşımları. Proceedings of International Conference on Educational Science ICES'08 23-25 June (Eds. B. Özer, H. Yaratan, H. Caner), Famagusta-North Cyprus: Department Educational Sciences faculty of Education, 3: 1626-1635.

- Sarıtaş, M. (2000). Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama, *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*, (Ed: L. Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayıncılık, 47-90.
- Smith, C. J., & Laslett, R. (1996). *Effective classroom management: A teacher guide*. 2nd Edition, London and New York: Routledge.
- Tertemiz, N. (2000). Sınıf yönetimi ve disiplin. *Sınıf yönetimi*, (Ed: L. Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 49-70.
- Türnüklü, A. (1999). İlköğretimde sınıf içi istenmeyen davranışlar ve nedenleri, *Yaşadıkça Eğitim*, 64:30-34.
- Web, L. D., Metha, A., & Jordan, K. F. (1992). *Foundations of American education*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Weston, R. (1997). Dealing with discipline problems. *Health Education*, 1: 9-15.
- Wragg, E. C., & Dooley, P. A. (1996). Class management during teaching practice, *Classroom teaching skills*, (Ed. by E. C. Wragg), London: Routledge, 21-46.